

Una família beceitana, fotografia Elías Gil

Elías Gil Foz, fotògraf de Beseit

Núria Balagué Mola

Introducció

Quan les famílies de Beseit miren fotografies antigues segur que de seguida en troben alguna feta per Elías Gil. Són les que ocupen les primeres pàgines de l'àlbum, o que tenen desades dins d'una capsa perquè abans les feien en cartró i es fan de mal enganxar. Pot ser un retrat del casament dels pares, o la comunió d'una nena de somriure lluminós, o la d'un avi que ens mira amb cara seriosa i fins i tot desconfiada. De mica en mica, les famílies van acumulant retrats de besavis, avis, fills i nets en algun moment important de les seves vides i aquestes imatges en conserven el seu record. Un record que permet, encara avui, descobrir amb sorpresa alguns trets heretats dels avantpassats: aquells ulls del besavi, el nas inconfusible dels homes de la família, o el somriure de l'àvia que és encara present en algunes de les besnetes.

Aquestes fotografies, a més, forneixen informació addicional: com es vestien, en alguns casos amb abillaments tan diferents als actuals, i amb quins objectes es feien retratar. Tot plegat els situa en el seu temps i en com devia ser la seva vida quotidiana. Cada retrat és una càpsula d'història familiar, social i cultural que fa bona l'expressió popular “una imatge val més que mil paraules”. I, a Beseit, l'artífex de tot això va ser Elías Gil Foz, pioner de la fotografia a la comarca del Matarra-nya que va contribuir decisivament a la popularització del retrat entre la població local.

I per què es volien fer un retrat? Segurament, hi ha tants motius com persones; però aquí en destaquem els més habituals: per guardar un record de moments importants de la vida familiar, com ara casaments,

batejos i comunions; per enviar la foto a parents que vivien lluny —en moltes cases hi havia algú que havia emigrat— i sentir-los una mica més a prop i ajudar a mantenir el vincle emocional malgrat la distància; per fer visible el propi estatus, perquè el retrat era un símbol de prestigi i modernitat i es va posar de moda intercanviar-ne entre parents i amics; i, finalment, per tenir fotografies de carnet, que cada cop eren més necessàries per fer tràmits administratius.

A partir de 1920 Beseit va disposar d'un fotògraf propi —Elías Gil Foz— que cobria totes aquestes necessitats.

Orígens familiars

Elías era fill d'Antonio Gil Fon, nascut a Beseit el 1873. De ben jove, es va traslladar a Alfara de Carles amb la seva família, que va portar la gestió d'una fàbrica de paper situada en aquella localitat fins aproximadament el 1894, quan van haver de tancar precipitadament perquè l'empresa comercialitzadora de paper per qui treballaven en exclusiva va fer fallida i els va deixar a deure la feina de tot un any.

Un cop tornats al poble, Antonio va treballar durant un temps amb el seu germà Gregorio, que va promoure la fàbrica de l'electricitat de Beseit¹, situada al costat del riu, sota la carretera que puja des de Vall-de-roures. Per això, quan a finals de l'any 1899 es casa amb la beseitana Maria Foz Giner, al registre de casament fa constar que la seva professió és electricista.

En canvi, als registres del censos de Beseit entre els anys 1900 i 1906, s'indica que és jornalero i viu al carrer

del Forn², en una caseta on s'hi van estar poc temps, ja que després es van establir a la casa propietat de la família al carrer Tejeria.

Antonio i Maria van tenir quatre fills: Elías (1901), Mercedes (1903), Aniceto (1906) i Alberta (1909).

Elías Gil, a l'esquerra, amb la mare i els germans. (1912 aprox.)

Amb quatre criatures per tirar endavant Antonio va pensar que el camí de l'emigració³ era una oportunitat per prosperar i poder donar un millor futur als seus fills. Amb la mateixa motivació, altres beseitans havien marxat a l'Argentina i a les cartes explicaven que, amb ganes de treballar, en aquelles terres era possible guanyar-se bé la vida. S'havien anat concentrant a la zona de Mendoza, a l'oest del país, on hi havia un cultiu extensiu de vinyes i era un dels principals centres productors de vi.

Antonio va decidir anar-hi cap al 1910. Lamentablement, no hem pogut localitzar-lo en cap llista de passatgers. Imaginem, doncs, que es va embarcar a Barcelona per creuar l'Atlàntic fins a Buenos Aires i després es va dirigir a Mendoza. Bon treballador, de seguida va poder començar a estalviar i pensar en fer venir la família.

El desembre de 1913 Senén, germà d'Antonio, va prendre la mateixa decisió i, des de Barcelona, va arribar amb la seva dona i els seus fills a Buenos Aires en el vaixell Infanta Isabel⁴. També la família d'Antonio havia de reunir-se amb ell per aquelles dates però, finalment, únicament Elías, el fill gran, va ser cridat a trobar-se amb el seu pare.

Elías a l'Argentina

Elías Gil Foz havia nascut a Beseit el 27 de març de 1901. No sabem la data exacta de la seva arribada a l'Argentina. Tampoc en el seu cas hem pogut localitzar-lo en cap llista de passatgers, però el que és segur és que hi va marxar amb 12 anys, cosa que situa el viatge els darrers mesos de l'any 1913 o, més probablement, durant el primer trimestre de 1914.

La mare va anar amb ell fins a Tortosa i allà es van acomiadar. No devia ser fàcil per cap dels dos. Va marxar en el tren fins a Barcelona amb uns amics de la família que el van acompanyar al port fins que va pujar al seu vaixell. El viatge devia durar uns 20 dies o més, en funció de les parades que fessin en altres ports peninsulars abans d'emprendre la travessia de l'Atlàntic. La memòria familiar no aporta detalls sobre aquelles setmanes de navegació; de nit, l'hem de suposar dormint en una sala atapeïda de lliteres, i passejant de dia per la zona de coberta destinada als passatgers de tercera classe. A bord devia conèixer nois que emigraven sols, com ell, o famílies senceres d'emigrants amb nois de la seva edat amb qui devia fer amistat. I, si l'onatge no va ser excessiu durant la travessia, devia arribar a port sense cap incidència destacable.

Els problemes per Elías van arribar un cop va desembarcar: no hi havia ningú esperant-lo. I, com que era menor d'edat, no podia entrar sol al país si no el venien a reclamar. La policia del port el va tenir uns dies dormint en un magatzem. Finalment, quan ja estaven a punt de fer-lo pujar en el primer vaixell que tornés a Espanya, van venir a recollir-lo. Què havia passat? Els amos de l'Antonio l'havien enviat a fer una feina urgent en un altre lloc i, com que no podia anar al port en la data prevista, Senén va quedar encarregat d'anar-lo a buscar. Però, una sèrie d'imprevistos van fer que hi

Elías Gil Foz als 12 anys. (1913 aprox.)

arribés molt més tard. Hem d'imaginar Elías a peu, cansat i neguitós després d'aquella llarga espera, arrossegant la seva maleta, sortint del port i seguint el seu tio Senén, que anava a cavall⁵.

La retrobada amb el pare li va fer oblidar els tràngols que havia passat i, de seguida, va començar a integrar-se en aquella nova vida. Antonio li va buscar una feina de noi dels encàrrecs que li va permetre familiaritzar-se amb la ciutat i amb els costums. De seguida es va adonar que el castellà que parlaven els argentins s'entenia perfectament però, de vegades, empraven paraules que ell no havia escoltat mai o que tenien un significat diferent. Per exemple “plata”, que usaven constantment per referir-se als diners.

En una de les primeres fotografies que es van fer pare i fill a l'Argentina, l'adolescent Elías mostra una certa incomoditat davant la càmera, sembla que no té molt clar com posar els braços, cosa que contrasta amb la seguretat amb què el seu pare mira l'objectiu.

Des de la seva arribada, Antonio sempre va tenir feina, treballava del que anava sorgint però, l'inici de la Primera Guerra Mundial va tenir un efecte força negatiu per l'economia argentina: cada vegada hi havia menys feina i corria menys “plata”. Per sort, era un home que s'adaptava a tot, i va trobar feina com a polidor de pisos. Va ser aleshores que va conèixer un fotògraf molt enfeinat que buscava un ajudant i Antonio va pensar que Elías podia aprofitar aquella oportunitat, intuïnt —potser— que acabaria marcant el seu futur.

Malauradament, no hem pogut trobar el nom de la persona que va iniciar Elías en el món de la fotografia.

Elías Gil adolescent amb el seu pare. (1914 aprox.)

Sembla bastant probable que, després d'una estada inicial a Mendoza, pare i fill es traslladessin a Buenos Aires, on Elías hauria fet el seu aprenentatge.

La nombrosa població d'emigrants, tot i les penúries de la situació econòmica, de seguida que es guanyaven una mica bé la vida, s'empolainaven i anaven a fer-se un retrat per enviar a la família. Era la millor manera de transmetre un missatge: *mireu que bé que estic, no patiu, tot va bé*. Els mateixos Antonio i Elías, sempre molt elegants, van protagonitzar fotografies d'aquest tipus, que enviaven a Beseit i omplien de joia l'atragada Maria, esposa i mare dels retratats.

En la imatge següent trobem un Elías molt jove, d'uns 15 o 16 anys que es mostra còmode i segur davant la càmera. Probablement ja treballa d'ajudant de fotògraf i està aprenent la professió on no importa només la tècnica sinó també la posada en escena dels clients. El retrat va ser fet a l'estudi de José Caffaro, al carrer de Santa Fe de Buenos Aires. Aquest fotògraf i la seva família van acabar tenint una cadena d'estudis foto-

gràfics en aquella ciutat i després es van expandir a d'altres localitats.

Elías Gil als 15 anys. Buenos Aires. (1916 aprox.) (fot. J.Caffaro)

En aquesta altra fotografia d'estudi hi trobem dos protagonistes: Elías i la seva icònica bicicleta. Podem conjecturar que l'adquisició del vehicle la va fer amb els estalvis del seu salari d'ajudant. Mostra una mirada serena i seguretat en ell mateix, com si ja sabés per quins camins el portarà aquesta bicicleta. Desafortunadament, el retrat no mostra cap senyal que n'identifiqui l'autor, però semblaria raonable que fos realitzada a l'estudi del fotògraf per qui treballava.

Els anys van anar passant i Elías s'apropava a l'edat de quintes. D'altra banda, Antonio tenia un problema de salut i tots dos ja feia massa anys que eren lluny de casa. Havia arribat el moment de tornar a Beseit. Abans de marxar van acomiadar-se de Senén i tota la seva família. Alguns dels fills ja s'havien casat a Mendoza i s'hi havien arrelat. No van tornar⁶.

Elías Gil als 16 anys amb la seva bicicleta. Buenos Aires (1917)

Com que Elías ja tenia clar el seu futur professional, va comprar dues màquines de retratar, i va empaquetar curosament les càmeres i la bicicleta. Abans de deixar el país, pare i fill encara van tornar a passar per un estudi fotogràfic i, aquests dos retrats del 1920, testimonien el tancament de l'etapa argentina de les seves vides. Traspuen confiança en ells mateixos, han assolit els seus objectius. En aquesta ocasió, el retratista va ser el fotògraf Núñez, que tenia l'estudi al carrer de Santa Fe, 1621 de Buenos Aires, just al costat del local del fotògraf Caffaro mencionat més amunt.

Retorn a Beseit

Quan Elías i el seu pare van tornar d'Amèrica el més urgent era atendre els problemes de salut d'Antonio, que va ser operat d'un pulmó a Barcelona⁷.

Ja a Beseit, van tornar a viure tots plegats a la casa del carrer Tejeria. Elías va retratar la seva casa natal uns anys més tard, amb parents i veïns a la porta.

Antonio i Elías Gil. Buenos Aires (1920). (Fot. Núñez)

La família va recuperar la seva quotidianitat i tant Antonio com Elías van estar contents de tornar a assaborir els gustos senzills de la cuina de casa que, més d'una vegada, havien enyorat a l'Argentina. Probablement es

devien moure en un entorn amb molts emigrants italians i Elías comentava que venia cansat de menjar tanta pasta, tants espaguetis i macarrons un dia rere l'altre.

Antonio, amb l'ajut d'Elías, va reprendre les activitats agrícoles i, a més, feien transport de mercaderies amb cavalleries pels Ports: bàsicament, baixaven patates i de tornada pujaven fideus. Anys més tard, Antonio va esdevenir l'encarregat de l'equip de treballadors que van fer la pista del Parrissal.

Mentrestant, Elías anava situant-se com a fotògraf. Era jove i li agradava freqüentar els amics de sempre, els que tenia abans d'emigrar a l'Argentina. Un dia va convocar els seus quintos per fer-se una fotografia junts. Van anar arribant ben polits, vestits de diumenge, i van ajudar Elías a penjar al carrer el seu inconfusible teló de les escales, davant del qual retrataria, al llarg dels anys, centenars de beseitans. Elías s'ha situat al centre de la fotografia, cosa que encara fa ressaltar més la diferència entre el seu abillament i la vestimenta habitual dels joves treballadors de l'època: és el més elegant, tot un *gentleman*, vestit amb americana i corbata, pantalons entonats i lluint unes bones sabates en lloc d'espardenyes. Són encara reminiscències de la seva etapa argentina. A Buenos Aires es vestien força bé i Antonio i Elías havien tornat al poble carregats de roba bona, sabates, barrets, punys i colls de cel·lulosa.

Casa familiar dels Gil Foz retratada per Elías Gil

El 1929, Elías es casa amb la beseitana Pilar Caballé Belsa i s'estableixen en una casa del carrer Tejería situada davant de la casa paterna. Allí va nèixer el 1930 el seu únic fill, Senén Gil Caballé.

Més endavant, la família va adquirir una casa al carrer del Palau a la qual es van traslladar a viure. Després,

Senén en va comprar una altra on, l'any 1962, va instal·lar la carnisseria que la neta de Elías, Ginesa Gil Falgás, ha regentat fins la seva jubilació, el 21 novembre de 2022.

La feina del retratista

A partir dels primers retrats fets a persones de Beseit, ben aviat la fama d'Elías es va escampar i també va començar a ser requerit en altres localitats properes. La imatge del fotògraf pedalejant sobre la seva bicicleta i carregant el trípode i la càmera a l'espatlla es va fer força popular. Elías anava a fer fotografies per tots els pobles propers allà on hi havia festes: a Vall-de-roures, a Arnes, a Horta de Sant Joan, a tot arreu on el cridaven, fins i tot havia anat alguna vegada a les festes d'Alfara de Carles.

Elías Gil amb els seus amics. (1922)

Quan arribava, s'anunciava fent sonar uns cascavells per tal que tots els que volguessin retratar-se l'anessin a trobar.

La família conserva la mítica bicicleta d'Elías, que ha estat restaurada pel marit d'una de les seves besnetes i que manté encara les plaques de circulació: l'any 1941 era la bicicleta número 2 de Beseit i el 1969 la número 12.375 de la província de Teruel.

A l'inici de la dècada del 1930, els visitants de la casa d'Elías Gil es trobaven a l'entrada una fotografia d'ell en gran format⁸, com els antics artesans, que lluien a la porta una gran clau si eren serrallers, o una sabata gegant els sabaters.

Elías Gil davant la carnisseria familiar. (1993 aprox.)

I és que Elías era un artesà de la fotografia. Quan va començar, no tenia un estudi propi amb espai específic per fer els revelats, ni una sala àmplia i amb grans finestrals per realitzar els retrats, ni elements decoratius per dotar d'elegància l'escena. El teló de les escales va ser el seu únic *atrezzo* inicial, si bé en va arribar a tenir un parell més; i les dues càmeres i la bicicleta que van venir amb ell des de l'Argentina, les úniques companyes de feina al llarg de tota la seva carrera professional. El control de la llum i la precisió dels seus enquadraments eren sempre encertats i tota la resta resultava superflu.

Cascavells amb que Elías Gil anunciava la seva arribada

Únicament més endavant, a partir de finals de la dècada de 1940, va poder disposar d'un lloc on fer les

fotografies, en una casa amb jardí del carrer de Vilanova que havia adquirit la seva cosina Ginesa Mola Gil que vivia a Barcelona. Ella li deixava usar el jardí i un espai d'aquella casa, molt lluminosa. No era, doncs, un estudi, però, finalment, Elías tenia un lloc adient on convocar els seus clients.

Bicicleta d'Elías Gil i plaques de circulació

Quan ja havia deixat completament l'ofici, va regalar la càmera més antiga als familiars de la casa del carrer de Vilanova on havia fet tantes fotografies. La més moderna, la que el va acompanyar per tota la comarca, la conserva la seva neta.

L'objectiu fotogràfic d'aquesta càmera va ser fabricat a Berlín per l'empresa d'òptica de Carl Paul Goerz⁹, que va destacar pel desenvolupament d'objectius d'alta qualitat i càmeres innovadores. Es tracta d'un *Extra Rapid Lynkeioskop* de la sèrie n.4, i el número que identifica concretament la peça és el 37597.

Aquest objectiu destacava per la seva gran obertura. En el seu moment, era apreciat per la seva rapidesa a l'hora d'enfocar i la qualitat òptica que permetia obtenir imatges clares i detallades en condicions de poca

llum. La seva construcció robusta i la precisió tècnica que mostrava el van convertir en una peça força valorada pels fotògrafs professionals de l'època.

Càmera d'Elías Gil emprada en els seus desplaçaments

La càmera funcionava amb clixés de vidre, que Elías havia d'anar a comprar a Barcelona. Va tenir sempre el material a punt, fins el darrer moment. De fet, va deixar diverses capses de clixés sense usar de la marca VALCA¹⁰ cadascuna de les quals conté 12 plaques fotogràfiques de vidre de 10 x 15 cm. Cada placa està coberta d'un embolcall de color negre que n'amaga un altre de color vermell que protegeix la placa de vidre coberta d'una capa d'emulsió sensible a la llum.

Elías donava instruccions als qui havia de retratar sobre com col·locar-se i cap a on mirar, i vigilava que la llum i l'enquadrament fossin els adequats. Després, es cobria amb el drap negre que aïllava el seu cap i la part posterior de la màquina de retratar per crear un espai

d'obscuritat absoluta i, d'aquesta manera, quan introduïa a la càmera la placa de vidre aquesta no quedava afectada abans d'hora. Tot seguit, amb l'objectiu ben enfocat, disparava la fotografia, moment en el qual la llum hi entrava, impactava sobre la placa i la imatge hi quedava gravada.

Objectiu Extra Rapid Lynkeioskop. C. P. Goerz. Berlín

Embut, balança i tisores, estris de feina d'Elías Gil

Plaques de vidre de la marca Valca

La fase següent determinava l'acabat i era la més delicada. Elías es tancava en una habitació fosca de casa seva únicament il·luminada amb la típica llum vermella que permet visibilitat sense que les imatges quedin velades. Ja hi tenia preparats tots els estris que necessitava: embut i balança pels productes químics amb que preparava els líquids reveladors i fixadors, cubetes, paper fotogràfic i tisores.

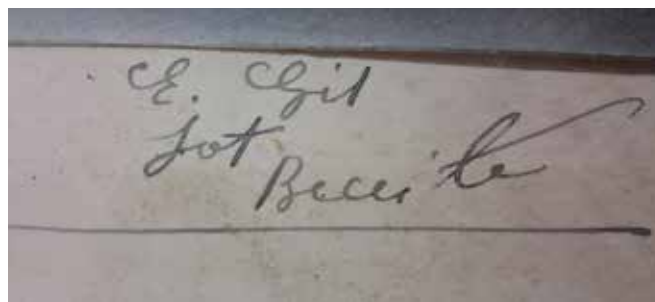

Bromur ràpid Garriga cartró blanc semi mat

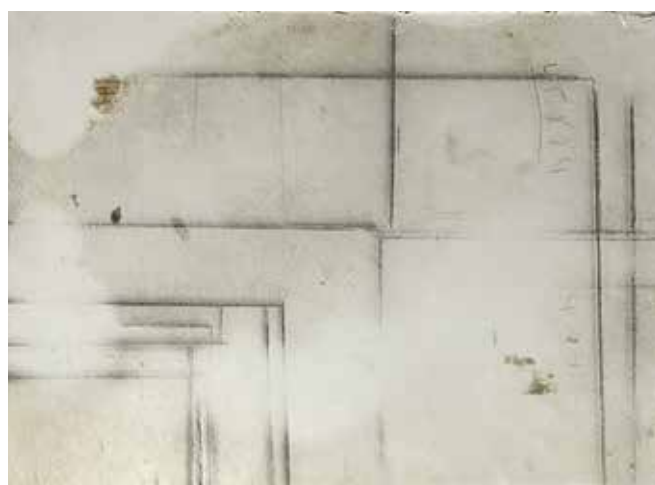
Primerament, submergia la placa de vidre en una cubeta amb el revelador químic que feia visible la imatge i, tot seguit, la introduïa en una altra cubeta que contenia el líquid fixador per estabilitzar-la i eliminar la part de l'emulsió no impressionada per la llum. Un cop fixada, rentava la placa amb aigua per treure les restes de productes químics, la deixava eixugar completament i ja tenia la placa que contenia la imatge en negatiu. Després, li quedava encara el procés de convertir el negatiu de la placa de vidre en el positiu sobre paper fotogràfic.

Un dels papers fotogràfics que va emprar va ser el cartró de *Bromur ràpid Garriga*, ideat per l'enginyer industrial Rafael Garriga¹¹.

El resultat: aquestes fotografies nítides d'Elías que, sovint en la seva primera època, positivava sobre cartolines que al revers portaven imprès el format de targeta postal. Ja només li mancava una cosa abans de donar la feina per acabada: signar el retrat o, més endavant, timbrar el revers de la fotografia amb el seu inconfusible segell ovalat: Elías Gil. Fotógrafo. Beceite (Teruel).

Signatura i segells de Elías Gil.

Plantilla per les diverses mides de fotografia

La realització de retrats pel carnet d'identitat o pel passaport o d'altres mides també formava part de l'activitat d'Elías i amb una placa de vidre inutilitzada es va fabricar una mena de plantilla amb les diverses mides de les fotografies i les tallava segons les necessitats.

L'obra fotogràfica

En gairebé 50 anys de dedicació professional Elías Gil va realitzar un nombre de fotografies incalculable, la majoria dins de dos gèneres fotogràfics concrets: el retrat i el reportatge.

Va excel·lir en el camp del retrat. Feia fotografies individuals i de grups, de batejos, comunions i casaments, i fotos de carnet. A l'inici de l'article mencionàvem que les primeres pàgines dels àlbums de fotografies de moltes famílies de Beceit contenen retrats realitzats per Elías Gil. Ell mateix va fer moltes fotografies de la

seva família: pares i germans, esposa, fill, neta, cosins. A continuació en posem alguns exemples.

En aquesta fotografia d'Elías veiem el seu fill Senén, de pocs mesos, assegut a la falda de la seva neboda Julia Giner Gil. Com molts dels seus clients, utilitza el retrat per enviar notícies i mantenir els vincles amb familiars que viuen lluny:

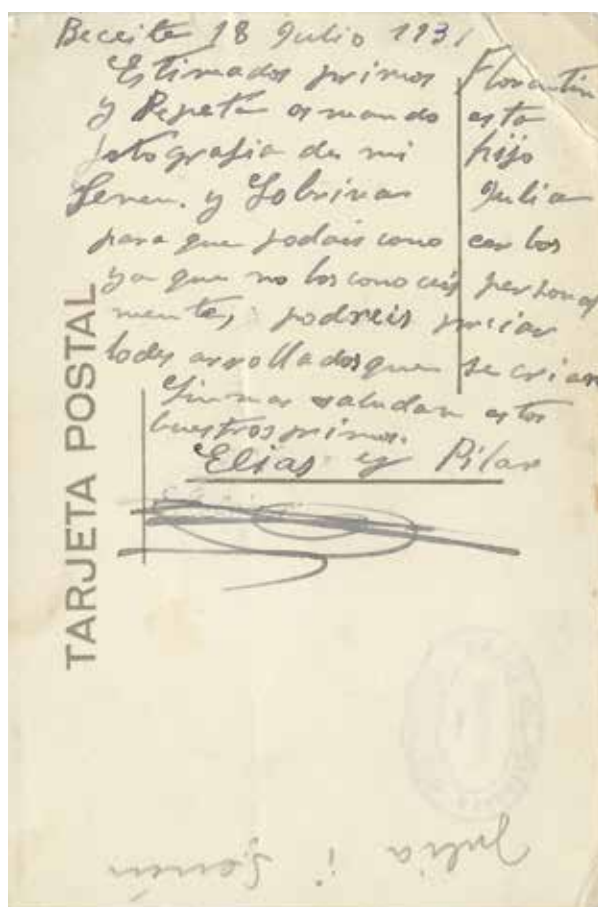
Beceite, 18 de julio de 1931

Estimados primos Florentín y Pepeta, os mando esta fotografía de mi hijo Senen y sobrina Julia para que podáis conocerlos, ya que no los conocéis personalmente. Podréis mirar lo desarrollados que se crían.

Sin más, saludan estos vuestros primos

Elías y Pilar

Al dinar a l'aire lliure de germans i cosins¹² que va tenir lloc a finals de la primavera de 1933 es nota l'art d'Elías en la construcció de l'escena: distribueix equilibradament les persones, els objectes i fins hi tot l'animal de càrrega que ha dut fins allà les olles i els cistells. La lamentablement, l'animal no va estar prou atent a les instruccions d'Elías i, en el darrer moment, va moure el cap, que li va quedar lleugerament borrós.

Postal enviada per Elías a un cosí seu de Barcelona. (1931)

Dinar familiar a l'aire lliure (1933)

Elías va retratar sovint la seva esposa Pilar, el seu fill Elías i la seva neta Ginesa. En la imatge següent trobem la dona i el fill davant del teló habitual. Senén, que porta una bata clara, es mostra orgullós d'aparèixer conduint el seu tricicle. Maria va completament vestida de fosc, potser per un dol recent. Imaginem que Elías els enfoca i s'adona que cal compensar la foscor del vestit amb alguna cosa que trenqui la negror: el fet

que Pilar porti a la ma un objecte clar transforma en positiu tota la imatge.

Senén Gil i la seva mare (1935 aprox.)

A Beseit, els cinc esglaons que precedeixen la porta d'entrada de l'església permetien a Elías fer unes fotografies de grup on els retratats, sàviament orquestrats per ell, quedaven arrencats a diverses altures i cap cap quedava amagat, en trobem un bon exemple en el bateig de la seva neta Ginesa.

Bateig de Ginesa Gil Falgás (1957)

A la fotografia següent trobem el negatiu de vidre i el positiu d'una fotografia que Elías va fer al seu fill i la seva neta. La complexitat aquí ve donada en la dificultat que presenta mantenir l'ovella quieta. En aquest cas, el mèrit l'hem d'atribuir a Senén, però muntar l'escena, vigilar la llum i l'enquadrament i accionar el disparador en el moment adequat són una mostra de la precisió d'Elías.

Senén Gil i Ginesa Gil. Còpia en paper i placa de vidre. (1960)

En aquesta imatge de Ginesa Gil a Elías només li cal una cadira de vímet per fornir de seguretat la neta a l'hora de posar. L'objecte és prou neutre per no prendre-li el protagonisme i aconseguir un resultat excel·lent.

Ginesa Gil (1961 aprox.)

Elías Gil també va fer moltes fotografies que quedarien enquadrades dins del camp del reportatge: algunes vistes panoràmiques i fotografies d'actes públics i religiosos.

L'any 1922 va realitzar una sèrie de fotografies de Beseit algunes de les quals es van convertir en targetes postals. Mostren el poble des de diversos angles i permeten avui, després de més de cent anys, veure'n l'evolució urbanística.

Panoràmica de Beseit (1922)

Una de les fotografies més conegudes és la que anuncia una representació teatral a Beseit, feta per un grup de joves aficionats. Com sempre, la *mise en scène* està molt ben treballada, però potser qui va prémer finalment el disparador no va ser ell, ja que el podem observar a la part superior esquerra de la fotografia. A més d'Elías, trobem la seva germana Alberta Gil Foz a primera fila. Veiem tots els joves en cercle, a diferents altures i, al mig, la pissarra on s'informa de la data – el dia de Sant Josep – i el títol de les tres obres que es representaran. Respecte al programa, únicament podem llegir el títol de la primera i la segona repre-

sentació: *Amar sin dejarse amar*, una obra còmica en un acte escrita per Francisco Botella y Andrés publicada el 1855; i la segona obra anunciada, *La criatura*, de Miguel Ramos Carrión, que era també una humorada còmica en un acte que va estrenar-se a finals del segle XIX.

Teatro Beceite: *Amar sin dejarse amar*. (1930 aprox.)

Els antics estiuejants de Beseit organitzaven una festa coneguda com “la festa dels forasters” que es celebrava en finalitzar els dies de festa major. A la fotografia veiem els promotors d'aquella festa de disfresses de finals d'agost de 1953 retratats per Elías davant de la porta de l'església.

Festa dels forasters. (1953)

Els darrers anys d'Elías

Durant el transcurs dels anys que Elías Gil va mantenir la seva activitat professional, la tècnica fotogràfica va evolucionar molt. El 1925 es van començar a fabricar a Alemanya les primeres càmeres Leica, que van establir la pel·lícula de 35 mm com a estàndard mundial¹³,

les màquines fotogràfiques a preus raonables van anar entrant en les cases i es va popularitzar la fotografia en color. La tecnologia ha permès en els darrers anys que tothom pugui fer fotografies en gran quantitat i en qualsevol moment amb el telèfon mòbil, i s'ha banalitzat el valor simbòlic que encara tenien durant les primeres dècades del segle XX.

Elías ja s'anava fent gran, i va començar a deixar de mica en mica la fotografia a partir de 1962 per ajudar en el negoci familiar quan el seu fill va obrir la carnisseria al carrer del Palau. Amb tot, encara va estar parcialment actiu fins gairebé el final d'aquella dècada.

Elías Gil i Pilar Caballé celebrant les seves noces d'or. (1979)

Va viure una vellesa activa, i va poder celebrar amb la seva dona les noces d'or. Se'l recorda, per exemple, com el primer client que va entrar a la farmàcia de Beseit acabada d'inaugurar, o amunt i avall amb el cotxet de la besneta gran, i després portant-la a la guarderia o a jugar als *columpios*.

Elías Gil Foz va morir el 8 de gener de 1997, als 95 anys d'edat.

Amb la seva tasca discreta i silenciosa va ajudar a perpetuar la memòria familiar i col·lectiva, i les seves fotografies són ja documents imprescindibles per narrar la història del segle XX de Beseit i comarca.

Elías Gil passejant la seva besneta

La seva obra fotogràfica va ser objecte d'una exposició de reconeixement i homenatge a la Casa de Cultura de Vall-de-Roures l'agost de 2003. Sota el títol de "Recuerdos"¹⁴, s'hi van exposar tota una sèrie de fotografies antigues recopilades per Juan García Benítez, gran admirador de la seva obra.

Elías Gil

Encara que no mostri el seu rostre, García Benítez va realitzar un excel·lent retrat d'homenatge que captura l'essència d'Elías: la seva càmera, els seus guants i el seu timbre: Elías Gil. Fotógrafo. Beceite (Teruel).

Agraïments

Aquestes notes biogràfiques sobre Elías Gil Foz no haurien estat possible sense la col·laboració i total disponibilitat de la seva neta Ginesa Gil Falgás que ha pro-

porcionat imatges, informacions i records del seu avi i les ha completat amb aportacions d'altres membres de la família, en especial la seva tia Laura Gil Serret. També cal agrair el suport de les persones de Beseit que van conèixer Elías i ens han compartit el seus records, i les seves fotografies, o ens han ajudat amb el seus coneixements fotogràfics.

NOTES

1. Expediente promovido por don Gregorio Gil Font y compañía de una nueva fábrica destinada a convertir el potencial hidráulico en energía eléctrica para el alumbrado de los pueblos de Valderrobres, Beceite y Cretas. Font: Diario de Teruel n.626 (16/01/1903) p.2-3.
2. Antonio Gil Fon, cap de família, apareix als padrons de Beseit de 1900, 1901, 1902, 1904 i 1906 sempre al carrer del Forn i de professió jornalero. El carrer del Forn és el nom antic del que ara és el primer tram del carrer del Palau.
3. Prèviament, ja havien emigrat a Portugal dos germans seus: Gregorio i Aniceto.
4. La família de Senén va arribar a l'Argentina el 3/12/1913 en el vaixell Infanta Isabel procedent de Barcelona: Senén Gil Fon, Carmen Subirats i els seus fills Carmen, Cristobalina, Florencia i Julia. A la relació hi faltaria el fill Baldomero, que potser va arribar, abans o després, en un altre vaixell. Font: Centro de Estudios Migratorios Latinoamericanos EMLA <https://cemla.com/> [Consulta 15/1/2026].
5. L'escena del cavall és —en part— extreta del capítol "El fotógrafo Elías Gil Foz" publicat en el llibre de Luis Latorre Beceite, chirigol de historias personajes y curiosidades. Beceite, 2004, p.167.
6. A l'Argentina van morir Senén Gil Fon el 1957 i el seu fill Senén Gil Subirats el 1973.
7. En la primera operació a Antonio li van haver d'implantar una cànula que li sortia per l'esquena i l'ajudava a respirar. Anys més tard, quan era l'encarregat de l'equip de treballadors que van fer la pista del Parrissal, va patir un accident que li va fer malbé la cànula i que el va deixar en una situació d'ofegament constant. Va tornar amb urgència a Barcelona i, gràcies a una nova operació força delicada, practicada pel Dr. Trías, es va poder recuperar. Probablement es tracta del Dr. Antoni Trías i Pujol, gran especialista en cirurgia toràcica que va ser catedràtic de cirurgia quirúrgica a la Universitat de Barcelona i va organitzar el servei de l'Hospital Clínic amb criteris moderns. Font: https://ca.wikipedia.org/wiki/Antoni_Trias_i_Pujol [Consulta 24/4/2026].
8. Record personal de Núria Mola Palomeras durant la seva estada a Beseit, l'any 1933.
9. Empresa d'òptica de Carl Paul Goerz <https://it.wikipedia.org/wiki/Goerz> [Consulta 24/04/2026]
10. L'empresa VALCA, que va constituir-se el 1940 era una de les poques empreses espanyoles de material fotogràfic i tenia la fàbrica a la petita localitat de Sopeñano de Mena, a la província de Burgos. La seva major producció estava dedicada al material per fer radiografies. Va tancar l'any 1992. <https://www.disparafilm.com/blog/jaimegarcia-reportaje-valca> [Consulta 1/02/2026]
11. L'enginyer industrial Rafael Garriga va fundar l'any 1928 la Industria Fotoquímica Nacional S.A. (INFONAL) que era l'empresa que produïa aquest producte. Font: https://ca.wikipedia.org/wiki/Rafael_Garriga_i_Roca [Consulta 24/4/2026].
12. D'esquerra a dreta: Alberta Gil Foz, germana d'Elías, amb la seva filla Ginesa; Pilar, dona d'Elías, amb el fill Senén, la neboda Julia Giner Gil; José Mestre, marit d'Alberta i pare de Ginesa; i el cosí de Barcelona Florentín Mola Gil i les seves filles Maria i Nuri.
13. La historia de la Leica I. De una Visión a una Leyenda. <https://leica-camera.com/es-ES/fotografia/100-anos/la-historia-de-leica/?srsltid=AfmBOopAjE6g1LScaC1zFjvUv43MtHWOBZSOizpPH86XO1X-714IDltB> [Consulta 29/03/2026]
14. Exposición fotográfica "Recuerdos". Homenaje a Elías Gil Foz (fotógrafo). Valderrobres, agosto de 2003.

Herramientas de trabajo de Elías Gil. (2003) (fot. Juan García Benítez)